

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ
ПРАВОСЛАВЕН БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“, СКОПЈЕ

ЦРКВА И МИСИЈА

Зборник на трудови од Шестиот и Седмиот
Светиклиментов научен собир
(2022 и 2023)

Црква и мисија

Зборник на трудови од Шестиот и Седмиот
Светиклиментов научен собир (2022 и 2023)

Издавач:

Православен богословски факултет
„Свети Климент Охридски“ – Скопје

Главен уредник:

Ѓоко Ѓорѓевски

Технички уредник:

Милан Ѓорѓевиќ, ереј

Лектура и компјутерска подготовка:

Зорица Велкова

Дизајн на корица:

игумен Агатон Апостоловски

Печат:

Контура – Скопје

Тираж:

100 примероци

ЦРКВА И МИСИЈА

Зборник на трудови од Шестиот и Седмиот
Светиклиментов научен собир
(2022 и 2023)

Скопје 2024

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

271.2-72(062)

271.2-36Климент Охридски,св.(062)

Црква и мисија : зборник на трудови од Шестиот и Седмиот Светиклиментов научен собир (2022 и 2023) / [главен уредник Ѓоко Ѓорѓевски]. - Скопје : Православен богословски факултет “Св. Климент Охридски”, 2024. - 175 стр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-9989-743-32-0

1. Светиклиментов научен собир (6 ; 2022) 2. Светиклиментов научен собир (7 ; 2023)
а) Климент Охридски, св., 840-916 -- Собири б) Еклисиологија, православна -- Собири

COBISS.MK-ID 65016069

Виктор НЕДЕСКИ

ПРОБЛЕМОТ НА БОГОСЛОВСКАТА СЕКУЛАРИЗАЦИЈА

Богословската секуларизација претставува искривување на автентичниот етос на Црквата и го означува вклучувањето на Црквата во политичката моќ, а паралелно и пренесување во просторот на Црквата на практики својствени за политиката. Оваа појава е обид на Црквата како институција да влијае на историјата преку следење на секуларни методи, и ползување на политичката власт¹ и економската моќ.

Богословската секуларизација ги афирмира моќта и власта, а целосно го запоставува жртвениот дух на љубовта и служењето.² Следствено, црковните канони стануваат закони, а терапевтските методи се претвораат во казни. Дополнително, во ваков случај, мисијата на Црквата во нејзиниот општествен израз целосно се исцрпува, односно таа станува секуларна организација,³ губејќи го својот пророчки, исцелителен и пред сè есхатолошки карактер.⁴ При оваа појава се забележува „моќен продор на секуларни

¹ Види: Κωνσταντίνος Κωτσιόπουλος, *Θρησκεία και πολιτική, εξ απόψεως κοινωνιολογίας του χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη 2015, 321.

² Според свети Јован Златоуст дури и духовната власт на Црквата се толкува како љубов и служење. Види: Ἰ. Χρυσοστόμου, „Υπόμνημα εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων“, *Ομιλία ΑΖ*, PG 60, 645.

³ Види: Βασίλειος Γιούλτσης, „Εξουσία και ιεραποστολή στην προοπτική της διανθρώπινης ειρήνης και καταλλαγής κατά τον Μέγα Φώτιο“, *Διαπολιτισμικότητα και θρησκεία στην Ευρώπη μετά την επικύρωση της συνθήκης της Λισσαβόνας*, Αθήνα 2011, 274.

⁴ Ιωάννης Πέτρου, *Θεολογία και κοινωνική Δυναμική. Εκκλησία-Κοινωνία-Οικογένεια, εκδόσεις Παρατηρητής*, Θεσσαλονίκη 1993, 23–24. Црквата е есхатолошка затоа што нејзина основа, смисла и цел не е ништо друго туку да ја открива и да ја сведочи трансцедентната реалност на Божјото царство. Види: Αλέξανδρος Σμέμαν, *Η Αποστολή της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο*, Αθήνα 1993, 94–95. „Христијанство што не е есхатолошки потполно, совршено и целосно, е потполно совршено и целосно неповрзано со Христос“. Gerhard Sauter, *Zukunft und Verheissung*, Zürich 1973, 102–103.

елементи во сферата на свештеното и негово движење со ритам и начини на работа слични на оние на секуларното... станува збор за адаптација која е зависна од притисоците на општествените институции, односно од моќта на ‘секуларното’.⁵

На овој начин, Црквата се сведува на верска институција⁶ или организација и веќе не се восприема како тело Христово и заедница на Светиот Дух. Се претвора во установа за задоволување на верските потреби на одредена група религиозни луѓе⁷ или во некои случаи во национално-политичка организација, служејќи за геополитички цели.⁸ Во овие случаи нејзината вера се заменува со идеологија. Но, по својата природа, Црквата не може да биде обичен световен организам заснован на принципите на моќ и власт, зашто таа во својата суштина е „кенотички образ на Света Троица, чии основни принципи се љубовта и заедничарењето“.⁹

Црквата не е човечка творба, туку Божја установа¹⁰ и ризница на Божјата благодат.¹¹ Таа е присуство на живиот Христос¹² меѓу луѓето.¹³ Христовото ветување „и ете, Јас сум со вас преку сите дни до крајот на светот“ (Мт. 28, 20) го изразува токму тоа. Германскиот социолог Макс Вебер

⁵ Βασίλειος Γιούλτσης, *Κοινωνιολογία της Θρησκείας*, Θεσσαλονίκη 2004, 18–19

⁶ „Црквата не е хиерархиска и правна институција со поставени закони и начини на живеење, туку е преобразувачка акција“. Στυλιανός Τσομπανίδης, *Οικουμενικά Πορτρέτα, Εκκλησιολογικές και κοινωνικοθητικές προσεγγίσεις*, Θεσσαλονίκη 2018, 92.

⁷ Во ваков случај таа не претставува заедничко богослужење, туку формално соби-ралиште во кое секој самостојно се моли на Бога. „Светите тајни се сфаќаат како практи-ки и церемонии со личен карактер и за личен интерес, а не како еклисиолошки настани“. Αθανάσιος Γκίκας, *Μαθήματα Ποιμαντικής*, Θεσσαλονίκη 2005, 54.

⁸ Αθανάσιος Γκίκας, *Μαθήματα Ποιμαντικής*, 54.

⁹ Πέτρος Βασιλειάδης, *Lex Orandi*, Αθήνα 2005 283.

¹⁰ Мацукас карактеристично изјавува: „Црквата е божествена установа на земјата, имајќи го своето потекло од Христос и апостолите, кои ја пренеле власта на епископите. Телото на Црквата, во историски, административни и богословски рамки, хиерархиски е разбрано како клир и народ“. Νίκος Ματσούκας, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β΄, Έκθεση της Ορθόδοξης πίστης σε αντιπαράθεση με τη δυτική χριστιανοσύνη*, Θεσσαλονίκη 2006, 352.

¹¹ Παρασκευάς Ζωγράφος, *Πλυνείς με και υπέρ χιόνα λευκανθήσομαι*, Αθήνα 2017, 53.

¹² Црквата се наоѓа во светот, но не е од светот. Таа е тајната на постојаното присуство Божјо во светот и во неа се остварува заедницата на создаденото и несоздаденото. Таа се дефинира себеси како продолжение на Божјото воплотување кое се протега низ вековите: примање на создаденото во начинот на постоење на несоздаденото. Види: Χρήστος Γιανναράς, „Εκκλησία και Πολιτισμός“, *Σύναξη* 88 (2003) 11.

¹³ Идното царство е веќе присутно и Црквата ја добива својата полнота уште во овој свет. Αλέξανδρος Σμέμαν, *Η Αποστολή της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο*, 241.

нагласува дека Самиот Христос со Своето духовно и социјално учење јасно покажал која е вистинската насока на црковната мисија „зашто царството Божјо не е од овој свет, но сепак е во овој свет“.¹⁴ Тоа јасно покажува дека Црквата не само што не треба директно да се поврзува со политичката власт, туку и не смее да биде инструмент за политички влијанија. Сепак, бидејќи Црквата егзистира „во овој свет“ и е повикана да биде „светлина на светот“ (Мт. 5, 14), таа мора да ја извршува својата духовна мисија во светот, борејќи се со грехот. За таа цел, Црквата не смее да ги премолчува општествените појави кои го водат човекот како поединец, но и човештвото како целина кон духовно промашување.

Токму затоа, православната вера не го занемарува социјалниот карактер на духовноста и затоа во целиот свет одекнуваат позитивните придобивки од нејзиното влијание во општествената политика. Нејзиниот став во јавниот простор не е ниту полемички ниту експанзивен, туку претставува израз на љубов, слобода и вистина.¹⁵ Без да повикува на антагонизам или да фаворизира одредена политичка државна власт, таа претставува „онтолошко јадро кое овозможува да се возобнови заедничкиот дом“.¹⁶

Токму затоа, доколку Црквата сака да остане жива и духовно силна во служењето на луѓето, треба да остане политички независна и да се држи настрана од политичките игри кои директно ја разоруваат нејзината природа. Водена од Светиот Дух, таа треба да продолжи да го воплотува Богочовекот во свеста, срцето и умот на секој човек и на целото човештво, „обезбедувајќи го, на тој начин, постојаното присуство на Христос во историскиот бит, или сведочејќи го на секое место и во секое време влегувањето на есхатонот во историјата“.¹⁷ Водени од овие принципи, првите христијани не го усвоиле моделот на јудејската теократија, туку им ја признале на политичките власти одговорноста за организирање и водење на

---

¹⁴ Max Weber, *Η πολιτική ως επάγγελμα*, Αθήνα 1987, 163.

¹⁵ Макариј, митрополитот на Кенија нагласува дека во мисионерската дејност треба да се спроведува евангелското „дојди и види“ (Јн. 1, 46). Тој карактеристично нагласува дека: „Во мисионерската дејност не треба да велиме: дојдете да ве направиме православни. Не. Треба сами да доаѓаат, да видат и потоа да побараат да научат повеќе“. *Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, Αγάπη έξω από τα σύνορα, Ιεραποστολή στην Κέννα, Κογκό, Ουγκάντα, Σουμάτρα, Καμερόν, Ν. Ζηλανδία*, Βέροια 2018, 26.

¹⁶ Χρυσόστομος Σταμούλης, *Τι γυρεύει η αλεπού στο παζάρι*, Θεσσαλονίκη 2016, 77.

¹⁷ Παναγιώτης Υφαντής, „Το εκκλησιαστικό πολίτευμα. Η διαχρονική επικαιρότητα της αποστολικής εμπειρίας (Πραξ 2, 42-47)“, *Σύνθεσις* 6 (2017) 183.

државата и спроведување на правдата.¹⁸ Секако, кон тоа ги поттикнувала и јасната Христовата максима: „Дајте го царевото на царот, а Божјото на Бога!“ (Лк. 20, 25).

Негативен пример за богословска секуларизација во времето на Средниот век е Црквата на Запад, каде во личноста на Римскиот епископ се соединуваат две различни функции: „религиската на римскиот понтиф и политичката на римскиот император“.¹⁹ Така, папата станал христијански Цезар, а Римската црква стекнала огромна политичка моќ (папска теократија). Оваа појава довела до силно влијание на римското правосудство врз западното христијанство, претворајќи ги догмите во закони.²⁰ Целосното поистоветување на религијата со политичката моќ, го претворило црковниот авторитет во државна власт. Ваквата ситуација, како што е очекувано, довела до приспособување на црковната власт кон другите модели на власт и „потчинување на нејзината структура кон државниот апарат“.²¹

Стремежот на Западната црква во Средниот век за учество во власта е опасна појава со болни последици, бидејќи овој однос нема никаква врска со целта на воспоставувањето на Црквата и со автентичната христијанска порака, која се заснова на мачеништвото, а не на моќта. Споменатата црква, соединувајќи ги во себе духовната и секуларната моќ, и ставајќи го акцентот на своите интелектуални и општествено-економски структури, ја маргинализирала суштинската порака на Евангелието,²² а тоа е да го издигнува човекот кон Богочовекот, правејќи го „ново создание“. Зборувајќи за оваа тема, познатиот православен богослов и социолог Мансаридис истакнува дека „Црквата не го спасува светот наметнувајќи му ги своите принципи, туку воведувајќи го во новото создание“.²³ Во оваа насока и германскиот теолог и филозоф Тилих забележува дека христијанството е

---

¹⁸ Δημήτριος Μπαθρέλλος, *Οι Χριστιανοί στους χρόνους της μετα-εκκοσμίκευσης. Σκέψεις και προτάσεις για τη θέση και τη μαρτυρία της Εκκλησίας στον δημόσιο χώρο*, Αθήνα 2016, 30-31.

¹⁹ Μάριος Μπέγζος, *Ευρωπαϊκή Φιλοσοφία της Θρησκείας*, Αθήνα 2004 29.

²⁰ Види: Μάριος Μπέγζος, *Ευρωπαϊκή Φιλοσοφία της Θρησκείας*, 32; Βασίλειος Γιούλτσης, *Η άλλη Θέση του Κοινωνικού*, Θεσσαλονίκη 2005, 23.

²¹ Χρήστος Τσιρώνης, „Το αίτημα της πολυθρησκευτικής επικοινωνίας“, *Ελευθεροτυπία* (16-9-2000), 22.

²² Ευάγγελος Θεοδώρου, „Χριστιανική ανθρωπολογία και ανθρώπινα δικαιώματα“, *Εκκλησία* 66 (1989) 628.

²³ Γεώργιος Μαντζαρίδης, *Χριστιανική Ηθική Ι, Εισαγωγή–Γενικές Αρχές, Σύγχρονη Προβληματική*, Θεσσαλονίκη 2003, 57.

порака за новото создание „за една нова реалност која го победи егзистенцијалното отуѓување“.²⁴

На крајот на краиштата, Евангелието ги менува односите меѓу луѓето, води кон ослободување од идејата за доминација, „ги превртува воспоставените облици на авторитет и открива дека виталниот центар на сè е љубовта заедно со слободата и правдата“.²⁵ Англиканскиот теолог Џон Хик впечатливо нагласува дека воплотувањето на Второто лице од Светата Троица во суштина го истакнува влегувањето на Божествената љубов во историјата,²⁶ и тоа на највидливиот можен начин. Започнува со човековата слобода, поставувајќи ја повисоко од сите форми на власт и тиранија,²⁷ придонесува за осветување и заштита на човековото постоење слободно од потчинување²⁸ и резултира со формирање на новата евхаристиска заедница. Белгискиот римокатолички теолог Схилебекс забележува дека Бог дејствува во историјата „не како императорите и владетелите, туку со најголема почит кон слободата“.²⁹ Евангелието е понуда за спасение на човештвото, „непрекинато влевање на нов квалитет на живот во човечкото општество“,³⁰ „за да имаат живот и да го имаат во изобилие“ (Јн. 10, 10).

Токму затоа, Црквата треба да се погрижи на секој можен начин да го избегне западниот средновековен модел на религиозно-политички израз. Ниту една црковна институционална позиција не може и не треба да се восприема како извор на власт, моќ и престиж, туку како израз на службена мисија. Овој заклучок јасно произлегува од Христовите зборови: „Знаете дека оние, што се сметаат за владетели народни, господарат над нив, и големците управуваат над нив. Но меѓу вас нека не биде така; а кој меѓу вас сака да биде поголем, нека ви биде слуга; и кој сака меѓу вас да биде прв, нека ви биде слуга на сите. Зашто и Синот Човечки не дојде за да Му служат, но да послужи и да го даде животот Свој за откуп на мнозина.“ (Мк. 10, 42-45). Значи христијанството не е ниту држава ниту политичка

---

²⁴ Paul Tillich, *Systematische Theologie II*, Stuttgart 1955, 136.

²⁵ Αναστάσιος Γιαννουλάτος, *Ιεραποστολή στα ίχνη του Χριστού. Θεολογικές μελέτες και ομιλίες, εκδόσεις Αποστολικής Διακονίας*, Αθήνα 2007, 34

²⁶ John Hick, *God and the Universe of Faiths*, Oxford 1993, 148.

²⁷ Χρήστος Οικονόμου, *Καινή Διαθήκη και Πολιτισμός*, Θεσσαλονίκη 2003, 144

²⁸ Βασίλειος Γιούλτσης, *Κοινωνιολογία της Θρησκείας*, Θεσσαλονίκη 2004, 160.

²⁹ Edward Schillebeeckx, *Mensen als verhaal van God*, Baarn 1989, 6.

³⁰ Αναστάσιος Γιαννουλάτος, *Ιεραποστολή στα ίχνη του Χριστού*, 61.

сила. Тоа е единствениот носител на надежта за победа над распадливоста и смртта.³¹

Избегнувањето на теократските „и фундаменталистички стремежи од страна на Црквата и политократските или цезаропапските тенденции од страна на државата“³² се влог на сите времиња, на сите општества, но дури и на сите религии,³³ зашто феноменот на „теократијата“ може да се сретне во сите религии, кога теократските форми се претвораат во режими кои ветуваат преобразување на земјата во земен рај.

Православната Црква по својата природа не цели кон воспоставување на земно Христово царство, туку кон органско преобразување и обновување на светот во сите негови облици и функции.³⁴ Затоа, јавната улога на Црквата мора да постои и да функционира, но како социјална духовност, а не како политичка теократија; како „искуствен начин на постоење, а не како секуларна организација која може да доведе до поларизации и поделби, како резултат на своето правно формалистичко авторитарно однесување“.³⁵

Би завршил со зборовите на свети Јован Златоуст, кој мошне карактеристично пишува за независноста и немешањето на едната институција во работите на другата, велејќи: „Едни се целите на царството, а други на свештенството. Првото се грижи за она што е на земјата, а свештената институција седи горе... На царот му се доверени овдешните работи, а мене – небесните. На царот му се доверени телата, а на свештеникот – душите. Царот ги простува насобраните парични долгови, а свештеникот – насобраните гревови. Првиот има сетилни оружја, а вториот – оружја духовни; првиот се бори против варварите, а мојата борба е против демонот“.³⁶

---

³¹ Νίκος Νησιώτης, *Ψυχολογία της θρησκείας*, Αθήνα 2006, 196.

³² Κωνσταντίνος Κωτσιόπουλος, *Η Κοινότητα. Συμβολή στην κοινωνιολογική διερεύνηση του χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη 2009, 67.

³³ Νίκος Ματσούκας, *Οικουμενική Κίνηση: Ιστορία-Θεολογία*, Θεσσαλονίκη 2005, 310. Овој обид претставува континуирано противење на боло која форма на вакви појави. Ιωάννης Πέτρου, „Επιστροφή της ηθικής;“, *Σύνθεσις* 3 (2013), 235.

³⁴ Ι. Παναγόπουλος, „Το πολιτικό φρόνημα της Εκκλησίας“, *Η Ορθοδοξία ως πολιτική διακονία*, Λευκωσία 1984, 43.

³⁵ Κωνσταντίνος Κωτσιόπουλος, *Θρησκεία και πολιτική, εξ απόψεως κοινωνιολογίας του χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη 2015, 284.

³⁶ Ι. Χρυσοστόμου, „Ἐπαινος. Τῶν ἀπαντησάντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ περὶ εὐταξίας ἐν ταῖς δοξολογίαις. Καὶ εἰς τὸ εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου“, PG 56,126.

Viktor NEDESKI

THE PROBLEM OF THEOLOGICAL SECULARIZATION

Summary

Theological secularization represents a distortion of the authentic ethos of the Church and signifies the inclusion of the Church in political power, and transfer of practices inherent in politics into the space of the Church. This phenomenon is an attempt by the Church as an institution to influence history by following secular methods, and using political authority and economic power. The Orthodox Church, by its very nature, does not aim at the establishment of an earthly kingdom of Christ, but at the organic transformation and renewal of the world in all its forms and functions. Therefore, the public role of the Church must exist, but as a social spirituality, not as a political theocracy.